

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně Lenky Kaniové a soudců Ivo Pospíšila a Michala Bobka v právní věci žalobce: **ENDL + K a.s.**, se sídlem Riegrova 25, Olomouc, zastoupeného Mgr. Karlem Nejtkem, advokátem se sídlem Pujmanové 10a, Praha 4, proti žalovanému: **Odvolací finanční ředitelství**, se sídlem Masarykova 31, Brno, proti rozhodnutí žalovaného ze dne 6. 4. 2021, č. j. 11567/21/5200-11434-701858, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 13. 9. 2023, č. j. 60 Af 24/2021 - 101,

t a k t o :

- I.** Kasační stížnost **s e z a m í t á .**
- II.** Žalobce **n e m á p r á v o** na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.
- III.** Žalovanému **s e** náhrada nákladů řízení o kasační stížnosti **n e p ř i z n á v á .**

O d ů v o d n ě n í :

I. Vymezení věci a rozsudek krajského soudu

[1] Žalobce uplatnil ve zdaňovacím období roku 2013 do daňově uznatelných nákladů úroky ve výši 120 mil. Kč z českých korunových dluhopisů vydaných dne 30. 4. 2012 a upsaných J. E. ve výši 1 mld. Kč. Podstata sporu spočívá v posouzení oprávněnosti uplatnění úroků z dluhopisů do daňových výdajů (nákladů) u daně z příjmů právnických osob.

[2] Ze správního spisu jsou zřejmé následující skutkové okolnosti. Právní předchůdce žalobce společnost NIVEOLA a.s. (dále jen „NIVEOLA“), jejímž jediným akcionářem byl pan J. E., vlastnila 50% podíl ve společnosti ENDL s.r.o. Zbývajících 50% podíl na této

společnosti vlastnil pan J. E., který jej na základě Smlouvy o převodu obchodního podílu ze dne 2. 2. 2011 převedl za kupní cenu 1 415 657 000 Kč na společnost NIVEOLA, jež se tak stala jediným vlastníkem společnosti ENDL s.r.o. Na základě projektu fúze ze dne 28. 6. 2011 došlo k fúzi společnosti NIVEOLA, ENDL E.K.J. s.r.o. a ENDL LOTTO s.r.o. se společností ENDL s.r.o. jako nástupnickou společností (dále jen „fúze A“). Rozhodným dnem fúze A byl 1. leden 2011; k zápisu do obchodního rejstříku došlo dne 30. 9. 2011. Na nástupnickou společnost ENDL s.r.o. tak přešla část závazku společnosti NIVEOLA vůči panu J. E. ve výši 1 364 687 000 Kč (zbylá část závazku byla již vyplacena J. E. v nepravidelných částkách) a s tím související povinnost platit úroky. Na základě projektu fúze ze dne 6. 8. 2012, k rozhodnému dni 1. 1. 2012, došlo k fúzi společnosti ENDL s. r. o. jako zanikající společnosti a společnosti žalobce (jehož jediným akcionářem byl J. E.) jako nástupnické společnosti (dále jen „fúze B“). Původní závazek společnosti NIVEOLA (a následně společnosti ENDL s.r.o.) vůči panu J. E. tedy přešel na žalobce, a to ve výši 1 313 627 150 Kč (zbylá část závazku již byla věřiteli vyplacena v nepravidelných částkách).

[3] Dne 28. 2. 2012 uzavřel žalobce Smlouvu o převzetí závazku, na jejímž základě převzal část dluhu ve výši 1 mld. Kč od původního dlužníka společnosti ENDL s.r.o. vůči věřiteli J. E. (tj. výše popsaného dluhu z titulu převodu 50% obchodního podílu na společnost ENDL s.r.o. na společnost NIVEOLA). Dne 29. 2. 2012 vydal žalobce podle slovenských právních předpisů emisi listinných korunových dluhopisů v nominální hodnotě 1 mld. Kč. Účelem této emise měla být „novace předchozího krátkodobého úročeného závazku vůči p. J. E. z titulu akvizice společnosti ENDL s.r.o.“. Tato emise byla upsána rovněž 29. 2. 2012 panem J. E. a uhrazena formou zápočtu s výše popsaným závazkem. Dne 30. 4. 2012 žalobce emitoval další korunové dluhopisy tentokrát podle českých právních předpisů o celkové nominální hodnotě 1 mld. Kč s pevným úrokem 12 % p.a. a se splatností v roce 2032. Upisovatelem byl rovněž J. E., který kupní cenu uhradil opět formou zápočtu, a to tak, že vrátil jím vlastněné dluhopisy vydané podle slovenských právních předpisů zpět žalobci. Žalobce z této emise dluhopisů vyplatil v roce 2013 panu J. E. úroky ve výši 120 mil. Kč, které si uplatnil v nákladech jako daňově účinné.

[4] Specializovaný finanční úřad (dále jen „správce daně“) na základě daňové kontroly daně z příjmů právnických osob za zdaňovací období roku 2013 vyloučil z daňových nákladů výše popsané úroky z dluhopisů v celkové výši 120 mil. Kč. Dne 15. 7. 2019 vydal dodatečný platební výměr na daň z příjmů právnických osob č. j. 127371/19/4230-23792-706426, proti němuž podal žalobce odvolání, které žalovaný v záhlaví označeným rozhodnutím zamítl. Potvrdil tak závěr správce daně, že žalobce neprokázal, že by v důsledku emise dluhopisů (ze kterých povinnost platit uplatněné úroky vyvstala), získal příjmy, které by jinak nezískal, nebo aktiva, která by mohla příjmy generovat. Žalobce podle daňových orgánů neprokázal, že náklady na pořízení obchodního podílu, který následně v důsledku fúze A zanikl, byly náklady na dosažení, zajištění nebo udržení zdanitelných příjmů dle § 24 odst. 1 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů pro zdaňovací období roku 2013.

[5] Žalobce podal proti rozhodnutí žalovaného žalobu, ve které rozsáhle popsal jednotlivé fáze restrukturalizace, její ekonomické důvody a přínos pro žalobce,

pokračování

tedy důvody, které dle jeho názoru svědčily ve prospěch závěru, že „úrokové náklady“ byly daňově uznatelným nákladem dle § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů. Zároveň uvedl, že uznatelnost těchto nákladů měla být ve skutečnosti posuzována podle § 24 odst. 2 tohoto zákona. Krajský soud žalobu neshledal důvodnou a zamítl ji.

[6] Podle krajského soudu byla pro hodnocení daňové účinnosti úroků z dluhopisů, které nahradily úročený závazek, stěžejní otázka, co úplatné pořízení druhého 50% podílu na společnosti ENDL s.r.o., který však fúzí A zanikl, žalobci ve skutečnosti přineslo a jaký potenciál pro generování zdanitelných příjmů tím získal. Žalobce však neunesl své důkazní břemeno dle § 92 zákona č. 280/2009 Sb., daňového řádu, neboť neprokázal účel vynaložení uplatněných „úrokových nákladů“, kterým musí být dosažení nebo udržení příjmů.

[7] Krajský soud rovněž nepřisvědčil tvrzení žalobce, že daňové orgány nesprávně použily § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů, namísto § 24 odst. 2 tohoto zákona. Soud vysvětlil, že samotná zákonná úprava nedává prostor pro jiný závěr, než že již od zdaňovacího období roku 2005, tj. od účinnosti novely provedené zákonem č. 669/2004 Sb., na posuzování daňové účinnosti úroků z dluhopisů nedopadá ustanovení § 24 odst. 2 písm. zi) zákona o daních z příjmů.

[8] Skutečnost, že správní orgány činily úvahy o účelovosti žalobcova jednání, nevede dle krajského soudu k nepřezkoumatelnosti rozhodnutí. Z průběhu celé daňové kontroly jednoznačně vyplývá, že správce daně neaplikoval institut zneužití práva; podstata věci spočívala v nesplnění podmínek § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů.

II. Důvody kasační stížnosti

[9] Žalobce (stěžovatel) podal proti rozsudku krajského soudu kasační stížnost z důvodů uvedených v § 103 odst. 1 písm. a), b) a d) zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního (dále jen „s. ř. s.“), a navrhl, aby Nejvyšší správní soud napadený rozsudek zrušil a vrátil věc krajskému soudu k dalšímu řízení.

[10] Nejprve namítl, že napadený rozsudek je nepřezkoumatelný pro nedostatek odůvodnění. Dále polemizoval s věcnými závěry napadeného rozsudku. Argumentaci stěžovatele lze rozdělit do tří okruhů.

[11] První okruh kasačních námitek se týká chybné aplikace § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů, namísto použití § 24 odst. 2 písm. zi) téhož zákona. Na podporu tohoto názoru stěžovatel odkázal na Pokyn Generálního finančního ředitelství („GFŘ“) D-22 K jednotnému postupu při uplatňování některých ustanovení zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „pokyn GFŘ“), a na rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 5. 5. 2011, č. j. 2 Afs 10/2011 - 116, jehož závěry krajský soud nesprávně odmítl. Ještě počátkem listopadu 2018 bylo na webových stránkách finanční správy zveřejněno stanovisko Posouzení daňové uznatelnosti finančních nákladů z úvěrových finančních nástrojů (které zahrnují i úroky z vydaných dluhopisů) dle zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů. Tyto dokumenty stěžovateli založily legitimní očekávání, že daňové orgány budou posuzovat jím uplatněný náklad v souladu

s § 24 odst. 2 písm. zi) zákona o daních z příjmů. Krajský soud tuto argumentaci zcela ignoroval, což činí jeho odůvodnění nepřezkoumatelným.

[12] V rámci druhého okruhu kasačních námitek stěžovatel tvrdil, že dostatečně prokázal daňovou uznatelnost „úrokových nákladů“, a byly tak naplněny i podmínky stanovené v § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů. Stěžovatel totiž v průběhu daňového řízení i řízení před krajským soudem vysvětlil a prokázal racionální ekonomické důvody provedené restrukturalizace. Obchodním a ekonomickým smyslem koupě 50% podílu ve společnosti ENDL s.r.o. společností NIVEOLA bylo vytvoření funkčního holdingového celku na úrovni této společnosti prostřednictvím konsolidace tohoto podílu s dalším 50% podílem, který již společnost NIVEOLA vlastnila z minulosti. Tímto krokem měla být pomyslně zakončena restrukturalizace skupiny ENDL. Společnost NIVEOLA posílila svůj přímý podíl ve společnosti ENDL s.r.o. a nepřímý podíl ve společnosti ENDL E.K.J. s.r.o., jejíž předmět činnosti byl totožný, tedy provoz výherních automatů. Koupí 50% podílu tedy společnost NIVEOLA zhodnotila svůj dosavadní podíl na společnosti ENDL s.r.o. (a tím i na dalších členech skupiny) o hodnotu ve výši 1.415.657.000 Kč, a nepochybně tak získala velmi kvalitní aktivum, které zcela jistě znamenalo potenciál pro generování zdanitelných příjmů.

[13] Krajský soud při svém hodnocení zcela přehlédl stěžovatelovo vyjádření k tvrzení daňových orgánů, že podíl ve společnosti ENDL s.r.o. byl fúzí A eliminován. Stěžovatel zdůraznil, že majetková podstata (obchodní závod) generující zdanitelné příjmy z herního businessu společnosti NIVEOLA nezanikla, ale byla spojena s obchodním závodem společnosti ENDL s.r.o. a nadále v něm existovala (resp. následně po fúzi B ve společnosti stěžovatele). Stěžovatel také zdůraznil, že pokles provozního výsledku hospodaření v roce 2012 nebyl způsoben finančními náklady z dluhopisů (jelikož ty jsou součástí finančního výsledku hospodaření), ale vývojem v celém odvětví herního průmyslu. Krajský soud však zjevně pouze převzal závěry žalovaného, aniž by je zhodnotil v kontextu se žalobními námitkami.

[14] Stěžovatel rovněž zdůraznil, že v době koupě 50% podílu na společnosti ENDL s.r.o. společností NIVEOLA nebyla jakkoliv plánována následně provedená fúze A; k zahájení procesu fúze došlo až na přelomu května a června 2011. Uskutečnění fúze A tedy není pro posouzení daňové uznatelnosti „úrokových nákladů“ stěžejní. Podle judikatury Nejvyššího správního soudu je naopak rozhodující, zda vynaložený náklad měl potenciál pro generování/udržení zdanitelných příjmů. Stěžovatel, resp. jeho akcionář, měl v roce 2012 zájem nahradit zbylou část předchozího závazku zaniklé společnosti NIVEOLA (úročený úrokovou sazbou 13,5 % p.a.) novým – levnějším dluhem z titulu korunových dluhopisů (úročené úrokovou sazbou ve výši 12 % p.a.). Emise dluhopisů měla racionální ekonomický důvod, tj. snížení úrokového nákladu na straně emitenta při efektivním zvýšení čistých výnosů držitele dluhopisů.

[15] Třetí okruh kasačních námitek se vztahuje k nepřezkoumatelnosti, resp. vnitřní rozpornosti argumentace správce daně i žalovaného. Daňové orgány totiž zdůvodnily svůj závěr o neprokázání naplnění podmínek daňové uznatelnosti „úrokových nákladů“ argumentací přílehlavou pro zneužití práva (v tomto případě je ovšem odlišné rozložení důkazního břemene mezi správce daně a daňový subjekt), což je patrné z jejich závěrů,

pokračování

že v případě stěžovatele došlo k formálním a účelovým krokům s cílem vytvoření závazku, který byl následně přetransformován do závazku z titulu vydaných dluhopisů. Stěžovatel rovněž odkázal na dvě výzvy správce daně k uplatnění práva vydané v rámci daňové kontroly daně z příjmů fyzických osob vybíraných srážkou podle zvláštní sazby daně za zdaňovací období roku 2016 a 2014, v nichž správce daně výslovně uvedl, že stěžovateli doměřil daň z příjmů právnických osob za zdaňovací období roku 2013 z důvodu zneužití práva. Krajský soud však tato žalobní tvrzení vypořádal zcela formalisticky, a navíc nijak nereagoval na doplnění žaloby ze dne 25. 2. 2022, v němž stěžovatel upozornil, že naplnění objektivní podmínky zneužití práva vysvětlil správce daně i ve zprávách o kontrole daně z příjmů fyzických osob vybírané srážkou podle zvláštní sazby daně za zdaňovací období roku 2014 a roku 2016.

III. Vyjádření žalovaného, replika žalobce

[16] Žalovaný ve svém vyjádření uvedl, že považuje závěry krajského soudu za správné, a navrhl proto zamítnutí kasační stížnosti. Krajský soud dostatečně vysvětlil, že v dané věci nebyl aplikován institut zneužití práva, nýbrž její podstata spočívala v nenaplnění podmínek § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů. Žalovaný rovněž zdůraznil, že na posuzovanou věc nebylo možno aplikovat § 24 odst. 2 písm. zi) zákona o daních z příjmů, a to i s ohledem na úmysl zákonodárce vyplývající z důvodové zprávy k zákonu č. 669/2004 Sb., kterým byla provedena novela uvedeného ustanovení.

[17] Stěžovatel dle žalovaného neprokázal, že „nákladové úroky“ související s financováním pořízení podílu ve společnosti, která fúzí zanikla, jsou náklady naplňující požadavky § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů. Krajský soud správně uzavřel, že stěžovatelova argumentace stran „ekonomického smyslu fúzí i přínosu konsolidace, resp. o vývoji ve celém odvětví herního průmyslu“, se částečně mýlí s podstatou věci. Úrok z úvěru/půjčky či dluhopisu může mít daňovou relevanci jen v případě, že navodí situaci, že stávající či nová aktiva mají potenciál generovat zdanitelné příjmy. Žalovaný je proto shodně s krajským soudem přesvědčen, že v návaznosti na emisi dluhopisů nelze shledat žádnou vzájemnou souvislost mezi „nákladovými úroky“ a výnosy stěžovatele.

[18] Žalobce reagoval na vyjádření žalovaného replikou, v níž znovu zdůraznil stěžejní argumentaci rozvedenou již v doplnění kasační stížnosti. V reakci na postoupení věci rozšířenému senátu stěžovatel konstatoval, že i kdyby na jeho případ nebyl aplikovatelný § 24 odst. 2 písm. zi) zákona o daních z příjmů, nemělo by to vliv na legitimní očekávání stěžovatele, neboť správní praxi lze měnit toliko do budoucna (viz rozsudek NSS ze dne 14. 10. 2015, č. j. 1 Afs 77/2015 - 124). Obdobně argumentoval i ve svém dalším vyjádření, které zaslal soudu po vydání usnesení rozšířeného senátu.

IV. Posouzení věci Nejvyšším správním soudem

[19] Nejvyšší správní soud při posuzování kasační stížnosti hodnotil, zda jsou splněny podmínky řízení. Zjistil, že kasační stížnost má požadované náležitosti a je projednatelná. Důvodnost kasační stížnosti posoudil v mezích jejího rozsahu a uplatněných důvodů (§ 109 odst. 3 a 4 s. ř. s.).

[20] Kasační stížnost **není** důvodná.

[21] První senát při posuzování věci dospěl k závěru, že nesouhlasí s názorem vyplývajícím z rozsudku č. j. 2 Afs 10/2011-116, z něhož vychází stěžovatelova argumentace týkající se použití § 24 odst. 2 písm. zi) zákona o daních z příjmů. Postoupil proto věc k rozhodnutí rozšířenému senátu (usnesení ze dne 6. 2. 2024, č. j. 1 Afs 208/2023 - 43). Ten následně rozhodl usnesením ze dne 16. 4. 2025, č. j. 1 Afs 208/2023 - 57, v němž uzavřel, že úroky z dluhopisů nejsou podřaditelné pod „úroky z půjček a úroky z úvěrů“, jak je vymezoval § 24 odst. 2 písm. zi) zákona o daních z příjmů, ve znění účinném od 1. 1. 2005 do 31. 12. 2013. První senát poté přistoupil k projednání a rozhodnutí věci.

[22] Nejprve se soud zabýval namítanou nepřezkoumatelností napadeného rozsudku, ke které je případně povinen přihlídnout z úřední povinnosti (§ 109 odst. 4 s. ř. s.). V této souvislosti připomíná, že dle ustálené judikatury Nejvyššího správního soudu je za nepřezkoumatelné pro nedostatek důvodů pokládáno takové rozhodnutí krajského soudu, z jehož odůvodnění není zřejmé, proč soud nepovažoval za důvodnou právní argumentaci účastníka řízení v žalobě a proč žalobní námitky účastníka považuje za liché, mylné nebo vyvrácené, zejména tehdy, jde-li o právní argumentaci, na níž je postaven základ žaloby. Soud, který se vypořádává s takovou argumentací, ji nemůže jen pro nesprávnost odmítnout, ale musí také uvést, v čem konkrétně její nesprávnost spočívá (srov. rozsudek NSS ze dne 14. 7. 2005, č. j. 2 Afs 24/2005 - 44, č. 689/2005 Sb. NSS). Na druhou stranu však nelze povinnost soudu řádně odůvodnit rozhodnutí chápat tak, že musí být na každý argument strany podrobně reagováno (srov. např. nález ÚS ze dne 15. 1. 2008, sp. zn. IV. ÚS 1903/07, či ze dne 16. 5. 2007, sp. zn. IV. ÚS 493/06). Podstatné je, aby se soud v rozhodnutí zabýval všemi stěžejními námitkami žalobce, což může v některých případech konzumovat i vypořádání dílčích a souvisejících námitek (srov. rozsudek NSS ze dne 24. 4. 2014, č. j. 7 Afs 85/2013 - 33). Správní soud také může pro stručnost odkázat na část důkladného odůvodnění rozhodnutí správního orgánu, s nímž se plně ztotožní, a nemusí proto neprakticky a zdlouhavě říkat jinými slovy totéž (srov. rozsudek NSS ze dne 27. 7. 2007, č. j. 8 Afs 75/2005 - 130).

[23] V posuzované věci se krajský soud dostatečně vypořádal s podstatou žalobní argumentace a přesvědčivě vysvětlil, proč ji nepovažuje za důvodnou. Protože se argumentace do značné míry shodovala s argumentací uvedenou v odvolání, nepochybil, pokud pro stručnost odkazoval na odůvodnění rozhodnutí žalovaného, s nímž se ztotožnil. Napadený rozsudek tedy splňuje kritéria přezkoumatelnosti. Ke konkrétním namítaným důvodům nepřezkoumatelnosti se kasační soud vyjádří níže v souvislosti s věcným vypořádáním stěžovatelových námitek.

[24] První spornou otázkou je, zda měly být úroky z dluhopisů, které si stěžovatel uplatnil ve zdaňovacím období roku 2013 jako daňově účinný náklad, posuzovány podle § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů (jak to učinily daňové orgány a potvrdil krajský soud), nebo podle § 24 odst. 2 písm. zi) tohoto zákona (jak prosazuje stěžovatel).

[25] Podle § 24 odst. 1 věty první zákona o daních z příjmů v rozhodném znění „[v]ýdaje (náklady) vynaložené na dosažení, zajištění a udržení zdanitelných příjmů se pro zjištění

pokračování

základu daně odečtou ve výši prokázané poplatníkem a ve výši stanovené tímto zákonem a zvláštními předpisy“. Toto ustanovení představuje určitou generální klausuli, vymezující pojem daňově odpočitatelných výdajů (nákladů). V § 24 odst. 2 je specifikováno, jaké výdaje (náklady) se také považují za výdaje (náklady) podle odst. 1. Toto ustanovení ve znění účinném od 1. 1. 2005 do 31. 12. 2013 pod písm. zi) stanovilo, že výdaji (náklady) podle odstavce 1 jsou také smluvní pokuty, úroky z prodlení, poplatky z prodlení, penále a jiné sankce ze závazkových vztahů, jen pokud byly zaplacený; a dále úroky z půjček a úroky z úvěrů v případě, kdy věřitelem je poplatník uvedený v § 2, který nevede účetnictví, jen pokud byly zaplacený.

[26] Rozšířený senát se otázkou podřaditelnosti úroků z dluhopisů pod § 24 odst. 2 písm. zi) zákona o daních z příjmů podrobně zabýval v usnesení č. j. 1 Afs 208/2023 - 43, ve kterém vysvětlil, že slovní spojení „úroky z půjček a úroky z úvěrů“ použité v tomto ustanovení jazykově neodpovídá legislativní zkratce „úvěry a půjčky“ zakotvené v § 19 odst. 1 písm. zk) tohoto zákona (který pod tuto legislativní zkratku začleňoval *úroky z úvěrů, půjček, dluhopisů, vkladních listů, vkladových certifikátů a vkladů jim na roveň postavených a ze směnek, jejichž vydáním získává směnečný dlužník peněžní prostředky, a obdobných právních vztahů vzniklých v zahraničí*), a tedy nezahrnuje stejný okruh právních vztahů. Je proto třeba vyjít ze zákonného textu § 24 odst. 2 písm. zi), který v období od 1. 1. 2005 do 31. 12. 2013 (obdobně jako ve znění účinném od 1. 1. 2014) zahrnoval do testu zaplacení pouze úroky z úvěru či z půjčky hrazené fyzické osobě, která nevede účetnictví, a nikoliv ze všech zdrojů financování vyjmenovaných v § 19 odst. 1 písm. zk) zákona o daních z příjmů (k výkladu této otázky více viz rozhodnutí rozšířeného senátu).

[27] S ohledem na závěry rozšířeného senátu je tedy nutno přisvědčit krajskému soudu, že daňové orgány správně aplikovaly na případ stěžovatele § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů [a nebylo tedy namístě postupovat podle § 24 odst. 2 písm. zi)].

[28] Nejvyšší správní soud považuje za podstatné upozornit na bod 32 výše citovaného usnesení, v němž rozšířený senát vyslovil: „Z ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího správního soudu skutečně vyplývá pravidlo, že se výdaje vyjmenované v § 24 odst. 2 zákona o daních z příjmů zpravidla považují za náklady podle odstavce prvního, aniž by bylo nutné testovat je podmínkou souvislosti se zdanitelnými příjmy dle generální klausule v prvním odstavci; podmínka se považuje za automaticky splněnou, pokud výdaje souvisí s činností poplatníka. Ani podle existující judikatury se však nejedná o zcela kategorické pravidlo. Rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 7 Afs 33/2013-34 připouští, že je třeba v rámci odst. 2 rozlišovat mezi náklady, které jsou bez dalšího uznatelné a není potřeba je testovat podmínkami generální klausule, a náklady, u nichž zákon v odst. 2 pouze stanovuje podrobnější podmínky jejich uznatelnosti (tedy nad rámec generální klausule), respektive připouští uznatelnost pouze jejich určité části. Zákonodárce totiž v případě druhého odstavce nedodrží jednotnou koncepci a nesystemicky sem zařazuje rovněž ustanovení, která toliko nějakým způsobem doplňují či modifikují podmínky generální klausule. Typicky se jedná o „test zaplacení“ [např. u úroků podle nyní řešeného písm. zi), ale také u pojistného na veřejné zdravotní a sociální pojištění hrazeného zaměstnavatelem podle písm. ff)]. (...)“

[29] Z uvedeného je třeba dovodit, že i kdyby dal soud stěžovateli za pravdu v tom, že uplatněné úroky z dluhopisů byly podřaditelné pod § 24 odst. 2 písm. zi) zákona o daních z příjmů, neznamenalo by to, že by daňové orgány nemusely posuzovat rovněž naplnění podmínek generální klausule stanovené v § 24 odst. 1, tj. hodnotit, zda tyto náklady byly skutečně vynaloženy za účelem *dosažení, zajištění a udržení zdanitelných příjmů*. Jak uvedl rozšířený senát, ustanovení § 24 odst. 2 písm. zi) má vůči generální klausuli toliko „doplňující“ povahu, a nelze tedy bez dalšího považovat podmínky dle generální klausule za splněné. Postup daňových orgánů by se tak v případě podřazení stěžovatelem uplatněných nákladů pod § 24 odst. 2 písm. zi) v podstatě neměl lišit od toho, jak postupovaly v nyní přezkoumávaném daňovém řízení, v němž posuzovaly souvislost mezi tímto nákladem a případným zdanitelným příjmem.

[30] Kasační soud navíc neshledal, že by stěžovateli svědčilo legitimního očekávání, že daňové orgány budou v jeho případě postupovat dle § 24 odst. 2 písm. zi) zákona o daních z příjmů, resp. že snad nebudou hodnotit naplnění podmínek generální klausule. Krajský soud v tomto ohledu zcela správně potvrdil závěr žalovaného, že interní metodický pokyn GFŘ z roku 2017, na který stěžovatel odkazuje, nemohl založit jeho legitimní očekávání, že budou finanční orgány postupovat v rozporu s jazykovým zněním zákona, a to i s ohledem na skutečnost, že tento pokyn byl vydán několik let poté, co si stěžovatel uplatnil úroky z dluhopisů jako daňově účinný výdaj. Odůvodnění napadeného rozsudku je v tomto ohledu dostatečné; nepřezkoumatelným jej nečiní ani to, že se krajský soud výslovně nevyjádřil k namítané správní praxi. Kasační soud pro úplnost uvádí, že z ničeho nelze jednoznačně dovodit, že by taková praxe v době posuzovaného zdaňovacího období skutečně existovala. Podřaditelnost úroků z dluhopisů pod § 24 odst. 2 písm. zi) zákona o daních z příjmů sice implicitně plynula se závěrů rozsudku Nejvyššího správního soudu č. j. 2 Afs 10/2011-116, jednalo se však o toliko ojedinělý judikatorní názor (navíc v tomto rozhodnutí nijak podrobněji odůvodněný), který se nadto později ukázal jako nesprávný (viz závěry rozšířeného senátu).

[31] Další spornou otázkou je, zda stěžovatel v daňovém řízení dostatečně prokázal daňovou účinnost uplatněných úroků z dluhopisů, a tedy, jestli byly naplněny podmínky stanovené v § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů.

[32] Otázkou výkladu § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů se Nejvyšší správní soud zabýval v řadě svých rozhodnutí. Například již v rozsudku ze dne 1. 4. 2004, č. j. 2 Afs 44/2003 - 73, č. 264/2004 Sb. NSS, uvedl, že „z ustanovení § 24 odst. 1 zákona č. 586/1992 Sb. *skutečně nelze dovodit, že vynaložené výdaje se vždy musí reálně projevit v příjmech daňového poplatníka, tzn. že mezi výdaji a příjmy nutně existuje vztah jakési přímé úměry. Smysl tohoto ustanovení však zjevně spočívá v tom, že se musí jednat o výdaje za tímto účelem vynaložené. Proto také ustanovení § 23 odst. 1 stejného zákona při vymezení základu daně hovoří o respektování „věcné a časové souvislosti“ příjmů a výdajů v daném zdaňovacím období. Mezi těmito výdaji a očekávanými příjmy tak musí existovat přímý a bezprostřední vztah, v opačném případě se pojmově nemůže jednat o výdaje vynaložené na dosažení, udržení či zajištění příjmů. Pokud by totiž byl akceptován výklad opačný, tzn. mezi výdaji a očekávanými příjmy by přímý vztah existovat nemusel, mohlo by to v praxi vést k uzavírání fiktivních závazků a k podobným formám jednání, přímo porušujícím zákon či přinejmenším obcházejícím jeho smysl*“. V rozsudku ze dne 19. 2. 2009, č. j. 1 Afs 132/2008 - 82, dále

pokračování

Nejvyšší správní soud konstatoval: „Podstatné je, že mezi výdaji (náklady) a očekávanými příjmy tak musí existovat přímý a bezprostřední vztah (nutně však již nikoliv přímá úměra), v opačném případě se pojmově nemůže jednat o výdaje vynaložené na dosažení, udržení či zajištění příjmů. Zmíněná bezprostřední souvislost znamená, že bez vynaložení uvedených nákladů by podnikatel očekávané příjmy vůbec nezískal či ani neměl možnost získat. Nutno je tedy vždy vážit, zda faktický výdaj buď přinese příjem (zisk), nebo jej do budoucna zajistí a nebo alespoň napomůže již dosažené příjmy dřívější činností daňovému subjektu udržet. Všechny tyto ekonomické aktivity odpovídají smyslu a cíli zákona o daních z příjmů; faktické výdaje k jejich dosažení směřující jsou proto s to ovlivnit základ daně.“ Daňový subjekt přitom musí prokázat, že došlo k transakci, v jejímž rámci byl uplatněný výdaj vynaložen, a dále také to, že se tak stalo 1) za účelem dosažení, zajištění či udržení jeho zdanitelných příjmů, 2) v tvrzeném rozsahu a 3) za úhradu odpovídající ceně uvedené v daňových dokladech (např. rozsudek NSS ze dne 16. 4. 2014, č. j. 2 Afs 40/2014 - 28).

[33] Nejvyšší správní soud je shodně s krajským soudem přesvědčen, že stěžovatel v daňovém řízení neprokázal, že by účelem vynaložení uplatněných „úrokových nákladů“ bylo dosažení nebo udržení příjmů ve smyslu § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů. Daňové orgány správně vycházely z toho, že pro hodnocení daňové účinnosti úroků z dluhopisů (které nahradily úročený závazek) bylo stěžejní posoudit, co ve skutečnosti stěžovateli přineslo úplatné pořízení druhého podílu na společnosti Endl s.r.o., který ovšem fúzí A zanikl, a jaký případný potenciál pro generování zdanitelných příjmů tím stěžovatel získal. Emise dluhopisů byla totiž přímo spojena s existencí a smluvním převzetím úročeného závazku společnosti NIVEOLA, který by však stěžovatel nabyl tak i tak v důsledku fúze B, aniž by ovšem současně s tímto úročeným závazkem žalobce nabyl i majetek (aktiva) obdobné hodnoty, pomocí něhož by mohl generovat zdanitelné příjmy. Krajský soud v tomto ohledu zcela patřičně odkázal na odůvodnění rozhodnutí žalovaného a zprávu o daňové kontrole, kde byly uvedené závěry podrobně vysvětleny. Daňové orgány zdůraznily, že pouze za situace, kdy úroky z emitovaných cenných papírů (dluhopisů) představují náklad na pořízení finančních prostředků a kdy je současně těmito finančními prostředky, získanými emisí dluhopisů, hrazena věc sloužící k podnikání (tj. k zajištění zdanitelných příjmů), jsou i úroky z dluhopisů daňově uznatelným nákladem dle § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů. V posuzované věci však stěžovatel nesl náklady na pořízení obchodního podílu ve společnosti ENDL s.r.o., bez toho, aby fakticky získal jakékoliv finanční prostředky nebo jinou srovnatelnou hodnotu (aktiva), která by mohla fakticky generovat zdanitelné příjmy. Stěžovatelova argumentace ve prospěch daňové uznatelnosti uplatněných nákladů zůstává i v kasační stížnosti toliko v obecné rovině (uvádí, že získal „velmi kvalitní aktivum“), aniž by bylo zřejmé, co skutečně mohl tímto vynaloženým výdajem získat.

[34] Nejvyšší správní soud nesouhlasí se stěžovatelem v tom, že by krajský soud přehlédl jeho vyjádření k tvrzení daňových orgánů, že podíl na společnosti ENDL s.r.o. byl fúzí A zcela eliminován. Krajský soud ovšem vysvětlil, a to i prostřednictvím odkazů na podrobné odůvodnění rozhodnutí žalovaného, že stěžovateli se nepodařilo prokázat, že by získaný obchodní podíl na společnosti ENDL s.r.o. skutečně představoval hodnotné aktivum s potenciálem generovat příjmy.

[35] V souvislosti s tvrzením stěžovatele, že v době koupě 50% podílu na společnosti ENDL s.r.o. společností NIVEOLA nebyla jakkoliv plánovaná fúze A, Nejvyšší správní soud uvádí, že krajský soud srozumitelně vysvětlil, že otázka plánování či neplánování konkrétní podoby restrukturalizace nebyla pro posouzení věci rozhodující (viz bod [19] napadeného rozsudku). Za stěžejní bylo nutno považovat (což v kasační stížnosti uznává i sám stěžovatel), co dotčený úročený závazek ve skutečnosti financoval a jaký potenciál tento předmět financování (tedy nabytí obchodního podílu, který později fúzí A zanikl) představoval pro dosahování, zajištění či udržení zdanitelných příjmů. Krajský soud sice uznal, že daňové orgány vyjádřily domněnku o „povědomí“ zúčastněných společností o budoucím uskutečnění fúze A, tato domněnka však primárně správce daně vedla ke vzniku pochybnosti o naplnění podmínek daňové účinnosti uplatněného výdaje. Tyto pochybnosti stěžovatel nerozptýlil, neboť neprokázal, že by „úrokové náklady“ skutečně měly přímou a bezprostřední souvislost se zdanitelnými příjmy.

[36] Kasační soud nepřisvědčuje stěžovateli ani v tom, že by krajský soud pouze převzal závěry žalovaného, aniž by je hodnotil v kontextu žalobních námitek. Stěžovatel toto namítá v souvislosti s tvrzením krajského soudu, že pokles výsledku hospodaření stěžovatele v roce 2012 byl způsoben finančními náklady z dluhopisů. Nejvyšší správní soud zdůrazňuje, že krajský soud se touto skutečností zabýval v souvislosti s hodnocením znaleckého posudku vyhotoveného společností Equity Solution Appraisals s.r.o., kterým se stěžovatel v daňovém řízení snažil prokázat ekonomické důvody provedených transakcí mezi společnostmi pana J. E. Krajský soud se zcela správně ztotožnil se závěry daňových orgánů, že (toliko obecné) závěry znaleckého posudku nebyly způsobitelné prokázat, že „úrokové náklady“ byly skutečně vynaloženy za účelem zdanitelných příjmů. V tomto kontextu přisvědčil žalovanému, že zhoršení výsledku hospodaření nenásvědčuje tvrzení stěžovatele, že restrukturalizace skupiny společností měla zajistit úsporu nákladů a finanční posílení celé skupiny. Žalovaný takto demonstroval, že vytvoření úročeného závazku následované emisí dluhopisů patrně nevyvolalo pro stěžovatele nové podnikatelské příležitosti. Tím, že docházelo k platbám úroků se potenciál k rozvoji jeho podnikání spíše zmenšoval, než aby rostl (viz bod [78] rozhodnutí žalovaného). Jednalo se tedy o jeden z argumentů svědčících o tom, že závěry znaleckého posudku neprokázaly daňovou účinnost vynaložených „úrokových nákladů“.

[37] Poslední sporná otázka se týká nepřezkoumatelnosti, resp. vnitřní rozpornosti argumentace daňových orgánů. Stěžovatel se totiž domnívá, že závěr o neprokázání naplnění podmínek daňové uznatelnosti „úrokových nákladů“ byl ve skutečnosti založen na argumentaci přílehlavé pro zneužití práva. Ani tato kasační námitka však není důvodná. Nejvyšší správní soud shodně s krajským soudem shledal, že správce daně i žalovaný se v průběhu daňového řízení zaměřovali na otázku prokázání podmínek stanovených v § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmu. Z jejich postupu, resp. z odůvodnění zprávy o daňové kontrole ani rozhodnutí žalovaného, není patrné, že by aplikovali institut zneužití práva. Napadené rozhodnutí tak nelze považovat za vnitřně rozporné. Přezkoumatelnost rozhodnutí žalovaného není s to nabourat ani stěžovatelův odkaz na dvě výzvy správce daně v rámci daňové kontroly daně z příjmů fyzických osob vybíraných srážkou podle zvláštní sazby daně za zdaňovací období roku 2016 a 2014, v nichž se měl správce daně vyjádřit tak, že stěžovateli doměřil daň za zdaňovací období roku 2013 z důvodu zneužití práva. Jak správně uvedl krajský soud, v nyní souzené věci se jednalo

pokračování

o jinou daň a jiné zdaňovací období. Podstatné přitom je, že z rozhodnutí žalovaného je zcela zřejmé, že doměření daně bylo založeno na neprokázání podmínek generální klauzule stanovené v § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů, a nikoliv na institutu zneužití práva. Za pochybení krajského soudu nelze považovat ani to, že výslovně nereagoval na stěžovatelem odkazované zprávy o daňové kontrole daně z příjmů fyzických osob vybírané srážkou podle zvláštní sazby daně za zdaňovací období roku 2014 a roku 2016. Skutečnost, že zde správce daně zmiňoval v souvislosti s nyní posuzovanou daní zneužití práva, taktéž nemůže být pro posouzení věci relevantní.

V. Závěr a náklady řízení

[38] Nejvyšší správní soud neshledal námitky stěžovatele důvodnými. Jelikož v řízení nevyšly najevo ani žádné vady, k nimž musí soud přihlížet z úřední povinnosti (§ 109 odst. 3 a 4 s. ř. s.), zamítl kasační stížnost jako nedůvodnou (§ 110 odst. 1 věta druhá s. ř. s.).

[39] O náhradě nákladů řízení soud rozhodl podle § 60 odst. 1 za použití § 120 s. ř. s. Stěžovatel nemá právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti, neboť ve věci neměl úspěch. Žalovanému žádné náklady nad rámec jeho úřední činnosti nevznikly, a proto mu soud náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti nepřiznal.

P o u č e n í: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 21. května 2025

Lenka Kaniová
předsedkyně senátu